

**USAGLAŠAVANJE PRAVNE REGULATIVE SA
PRAVNIM TEKOVINAMA EVROPSKE UNIJE**

Priredio: redovni profesor dr Milorad Bejatović

**HARMONISATION OF STATE LEGISLATION WITH
EU LEGAL ACQUISITIONS**

Edited by: full professor Milorad Bejatovic, Ph.D.

Pravni fakultet za privredu i pravosuđe
Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu
Faculty of Law for Commerce and Judiciary
University Business Academy Novi Sad

Novi Sad 2018.

Zbornik referata sa međunarodnog naučnog skupa održanog
od 20. – 22. septembra 2018. godine u Novom Sadu,
u organizaciji Pravnog fakulteta za privredu i pravosuđe
Univerziteta Privredna akademija u Novom Sadu.

Izdavač:

Pravni fakultet za privredu i pravosuđe
Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu,
Geri Karolja br. 1, telefon: 021 400 – 499
Web: www.pravni-fakultet.info

Recenzenti:

Prof. dr Milorad Bejatović	Doc. dr Predrag Mirković
Prof. dr Mirko Kulić	Doc. dr Darko Golić
Prof. dr Zoran Pavlović	Doc. dr Sanja Škorić
Prof. dr Nenad Avramović	Doc. dr Nenad Bingulac
Prof. dr Miloš Marković	Doc. dr Marijana Mladenov
Prof. dr Jelena Matijašević-Obradović	Akademik prof. dr Branko Vučković

Za izdavača:

Prof. dr Marko Carić

Urednik:

Prof. dr Milorad Bejatović

Štampa:

Štamparija FELJTON, Novi Sad

Tiraž: 75

ISBN

978-86-6019-083-5

Programski odbor:

Prof. dr MARKO CARIĆ | Dekan Pravnog fakulteta za privredu i pravosuđe
- Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu | Republika Srbija
Prof. dr MILORAD BEJATOVIĆ | Redovni profesor Pravnog fakulteta za privredu i
pravosuđe - Univerziteta Privredna akademija u Novom Sadu | Republika Srbija
Akademik prof. dr MIODRAG N. SIMOVIĆ | Sudija Ustavnog suda Bosne i
Hercegovine | Republika Bosna i Hercegovina
Prof. dr BORČE DAVITKOVSKI | Pravni fakultet „Justinijan Prvi“ - Univerzitet
„Sv. Kiril i Metodij“ u Skoplju | Republika Makedonija
Akademik prof. dr KOSTADIN PUŠARA | Redovni profesor – emeritus i specijalni
savetnik na Univerzitetu Ujedinjenih nacija za mir i razvoj u Beogradu |
Republika Srbija
Prof. dr BORA ČEJOVIĆ | Profesor Univerziteta u penziji |
Predsednik krivičara Srbije | Republika Srbija
Akademik prof. dr BRANKO VUČKOVIĆ | Predsednik Osnovnog suda u Kotoru |
Predsjednik Udruženja za krivično pravo i kriminalnu politiku Crne Gore |
Republika Crna Gora
Prof. dr ZORICA DRLJAČA | Advokat u Banja Luci, vanredni profesor na
Univerzitetu „Apeiron“ u Banja Luci, Univerzitetu za poslovne studije u Banja
Luci i Pravnom fakultetu Univerziteta za poslovni inženjering i menadžment u
Lukavici | Univerzitet „Apeiron“ u Banja Luci | Bosna i Hercegovina

Organizacioni odbor:

Prof. dr Milorad Bejatović
Prof. dr Miloš Marković
Doc. dr Predrag Mirković
Doc. dr Darko Golić
Doc. dr Sanja Škorić
Prof. dr Nenad Avramović
Akademik prof. dr Vesna Vučković
Akademik prof. dr Kostadin Pušara
Prof. dr Mile Matijević
Doc. dr Marijana Mladenov

Sekretar:

Tanja Praštalo, msr. pravnik

Proceedings of the International Scientific Conference
held from September 20 – 22, 2018 in Novi Sad,
organized by the Faculty of Law for Commerce and Judiciary
University Business Academy in Novi Sad

Publisher:

Faculty of Law for Commerce and Judiciary
University Business Academy in Novi Sad,
Geri Karolja No.1, telephone: 021 / 400 – 499
Web: www.pravni-fakultet.info

Reviewers:

Milorad Bejatovic, PhD
Mirko Kulic, PhD
Zoran Pavlovic, PhD
Nenad Avramovic, PhD
Milos Markovic, PhD
Jelena Matijasevic-Obradovic, PhD
Predrag Mirkovic, PhD
Darko Golic, PhD
Sanja Skoric, PhD
Nenad Bingulac, PhD
Marijana Mladenov, PhD
Branko Vuckovic, PhD academician

For the Publisher:

Marko Caric, PhD - Dean

Editor-in-Chief:

Milorad Bejatovic, PhD

Print:

Print shop FELJTON, Novi Sad

Circulation: 75

ISBN
978-86-6019-083-5

Program Committee:

MARKO CARIC, PhD | Dean of the Faculty of Law for Commerce and Judiciary
- University Business Academy in Novi Sad | Republic of Serbia

MILORAD BEJATOVIC, PhD | Full Professor at the Faculty of Law for
Commerce and Judiciary - University Business Academy in Novi Sad |
Republic of Serbia

MIODRAG N. SIMOVIC, academician | Judge of the Constitutional Court of
Bosnia and Herzegovina | Bosnia and Herzegovina

BORCE DAVITKOVSKI, PhD | Faculty of Law „Iustinianus Primus“ - Ss. Cyril
and Methodius University in Skopje | Republic of Macedonia

KOSTADIN PUSARA, academician | Full Professor - Emeritus and Special
Advisor at the European Center for Peace and Development - University for Peace
established by the United Nations, Belgrade | Republic of Serbia

BORA CEJOVIC, PhD | Professor of University in Pensions |
President of the Serbian Association for Criminal Law | Republic of Serbia

BRANKO VUCKOVIC, academician | President of the Basic Court in Kotor |
President of the Association for Criminal Law and Criminal Policy of Montenegro |
Republic of Montenegro

ZORICA DRLJACA, PhD | Lawyer in Banja Luka, Associate Professor at
University Apeiron in Banja Luka, University of Business Studies in Banja Luka
and University of Business Engineering and Management in Lukavica |
“Apeiron” University in Banja Luka | Bosnia and Herzegovina

Organizing Committee:

Milorad Bejatovic, PhD

Milos Markovic, PhD

Predrag Mirkovic, PhD

Darko Golic, PhD

Sanja Skoric, PhD

Nenad Avramovic, PhD

Vesna Vuckovic, PhD academician

Kostadin Pusara, PhD academician

Mile Matijevic, PhD

Marijana Mladenov, PhD

Conference Secretary:

Tanja Prastalo, LL.M

Prof. dr Nenad Avramović,

*Redovni profesor na Pravnom fakultetu za privredu i pravosuđe
Univerzitet Privredna akademija u Novom Sadu,
E-mail: avramovic.n@pravni-fakultet.info*

Doc. dr Marko Stanković,

*Docent na Pravnom fakultetu za privredu i pravosuđe
Univerziteta Privredna akademija u Novom Sadu,
E-mail: drmarkostankovic87@gmail.com*

KRIZA EVROPSKE UNIJE I AKTUELNA POZICIJA REPUBLIKE SRBIJE U PROCESU PRIDRUŽIVANJA

Apstrakt:

Krize su oduvek bile konstitutivni elemenat evropskog integracionog projekta. Svako proširenje nekad Evropske zajednice, a poslednje dve i po decenije Evropske unije, predstavljalo je niz kompromisa i usaglašavanja sa međunarodnim narativom. Pored unutrašnjih protivrečnosti evropskog pravnog poretka na današnju Evropsku uniju utiču i egzogeni faktori poput svetske finansijske krize, geopolitičkih populacionih kretanja koja su uslovlila migrantsku i izbegličku krizu, a Uniju je pogodio i izlazak treće vodeće države Unije – Bregzit. U radu se analiziraju uzroci krize Evropske unije i njihove posledice na proces pridruživanja zemalja zapadnog Balkana ovoj organizaciji. U tom kontekstu posebno mesto posvećeno je postupku priključenja Republike Srbije, kako sa aspekta spoljnopolitičkih, geostrateških, ekonomskih i pravnih usaglašavanja sa osnovnim premisama komunitarnog prava i politikom ove specifične međunarodne organizacije.

Ključne reči: *kriza, Evropska unija, pridruživanje, harmonizacija, komunitarno pravo.*

UVOD

Kontinuitet evropskih ekonomskih integracija započet osnivanjem Evropske zajednice za ugalj i čelik 1951. godine zaključivanjem Montana ugovora između šest zapadnoevropskih država u Parizu podjednako je aktuelan i danas posle gotovo sedam decenija. Doduše ne u tom obimu i konceptualnom okviru. Od tada do danas, proces saradnje zemalja osnivača produbljen je osnivanjem Evropske ekonomske zajednice i Evropske zajednice za atomsku energiju 1957, a od 1992. godine zaključenjem Ugovora iz Mastrihta pod krovom Evropske unije.

U vremenskom intervalu od 1973., pa do 2016. godine, najpre Evropska zajednica, a potom i Evropska unija pretrpele su transformacijsko proširenje na 28 država članica. Ekspanzija EU, međutim, više je izraz realizacije ponajviše određenih političkih interesa atlantističkih centara moći nego artikulisanje planske delatnosti organizacije koja po ekonomskoj snazi i demografskim kapacitetima potencijalno najvažniji subjekat međunarodnog svetskog poretka.

Evropski integracioni projekat sve vreme pratile su krize prouzrokovane endogenim, ali i egzogenim faktorima, pa je integracija često bila opterećena političkim disfunkcionalizmom, pravnom nedoslednošću i ekonomskim kontroverzama. Događaj koji je uzdrmao same temelje evropskog integracionog procesa bila je referendumska odluka Velike Britanije o napuštanju Unije.

Autori u radu će najpre analizirati evoluciju problema koje su proizvod politike proširenja Evropske zajednice/Unije, a potom i aktuelne krize prouzrokovane svetskom finansijskom, migrantskim i izbegličkom krizom, dužničkom krizom i Bregzitom. U kontekstu unutrašnjih protivurečnosti Unije koja na ustavnom planu predstavlja borbu za realizaciju federalnog ili konfederalnog modela upravljanja, a trenutno funkcioniše kao međunarodna organizacija *sui generis*, Republika Srbija ističe nedvosmisleni odlučnost ka uključenju u Evropsku uniju. Unija, sa druge strane, proces priključenja Srbije posmatra kroz prizmu sopstvenih problema, procese nerešenih međunarodnih odnosa vezanih za Zapadni Balkan i Republiku Srbiju. Premda se proces pridruživanja Srbije Evropskoj uniji u kontekstu ispunjavanja opštih uslova razvija na relativno zadovoljavajući, ali nedovoljno brz način, proces pridruživanja poput Damoklovog mača derogira međunarodno sporan status Kosova dovodeći u sumnju pregovarački napredak i osnovnu ideju potpune evropeizacije Srbije.

1. KONTINUITET KRIZA PROŠIRENJA

Konzistentnost funkcionisanja međunarodne organizacije uslovljena je ostvarivanjem ciljeva predviđenim njenim osnivačkim aktima o kojim su zemlje članice postigle konsenzus. Otuda i svako proširenje članstva predstavlja konstitutivno pitanje, kako za države članice tako i za zemlje kandidate, ali i za organizaciju u celini. Evolucija kriza proširenja Zajednice/Unije odvija se u kontinuitetu od osnivanja Evropske zajednice.

Još je Šarl de Gol, povodom pristupanja Ujedinjenog Kraljevstva, svojim *non* izrečenim u izjavama za medije, obeležio sukob oko prvog proširenja EZ.¹ Francuska je godinama, putem tzv. "prazne stolice" odbijala prijem Ujedinjenog Kraljevstva u Evropsku zajednicu, da bi prvim proširenjem 1973. godine Britanija, Irska i Danska dobile status punopravnih članica. Tom prilikom vođeni su

1 Swen Hutter, Edgar Grande and Hanspeter Kriesi (2016), (eds.), „Politicising Europe: Integration and Mass Politics“, Cambridge University Press.

razgovori i o prijemu Kraljevine Norveške u Evropsku zajednicu, ali je narod Norveške odbio taj predlog na referendumu. Negativan odgovor na referendumsko pitanje priključenju Evropskoj zajednici/uniji Norvežani su dali još dva puta demonstrirajući na taj način suverenu volju u izboru budućnosti svoje zemlje i odbacivši integracijski proces kao jedino političko rešenje. Time je donekle poljuljan stav da su "sve tri Zajednice ponikle iz uverenja da je moguće stvoriti bolju Evropu i osnažiti solidarnost poredstvom ekonomske kohezije. Ostaje pitanje u kojoj meri EZUČ pripadaju zasluge za sprečavanje ponovnog konflikta u Evropi, ali nesporno je da svojim strategijskim značajem poslužila kao uvod u "integracijsku mantru".²

Naredno proširenje Evropske zajednice usledilo je 1981. godine prijemom Grčke na koji je rezerve izrazila Komisija kao izvršni organ Zajednice, ali i novoformirana politička partija Papandreou PASOK sa najširim biračkim telom. Proširenje je, dakle, svoje oponente imalo i u državi kandidatu, ali i u izvršnom organu Zajednice. Očito je politički interes zapadnoevropskih zemalja i Sjedinjenih Američkih Država bio da Grčka kao članica NATO-a postane i deo evropskih ekonomskih integracija i time napravi konačan otklon od Sovjetskog uticaja, a u politički sistem zemlje konačno uvede demokratski višepartijski parlamentarizam,³ Priključenje Španije i Portugala Evropskoj zajednici 1986. godine takođe je bilo determinisano političkim motivima. U obe zemlje dugi period posle Drugog svetskog rata na vlasti je bio profašistički politički režim, pa je odlazak sa vlasti Franka u Španiji i Salazara u Portugalu trebalo iskoristiti i obe države kroz evrointegracioni proces uvesti i u višepartijski parlamentarizam i ekonomsku zajednicu demokratskih evropskih vrednosti. Treba li posebno naglasiti da su obe zemlje svoju ideološku, političku i vojnu opredeljenost i pre prijema u Evropsku zajednicu potvrdile članstvom u NATO alijansi. Evropska zajednica/unija oduvek je bila politički projekat, iako su ekonomske odrednice bili pionirski kohezioni činiooci.

Na toj osnovi "pojedina empirijska istraživanja pokazuju da je politizacija bila inenzivirana u Nemačkoj povodom mogućeg pristupanja Turske, kao i u Austriji povodom tzv. istočnog proširenja."⁴ Nemački strah od članstva Turske u EU rezultanta je projektovane izmene demografske strukture vodeće ekonomske države Unije, u kojoj i bez ostvarene slobode kretanja ljudi, danas preko tri miliona Turaka ima stalni domicil. Istočno proširenje Unije započeto politikom "velikog praska", kada je 1. maja 2004. godine status punopravnog člana dobilo deset država, od čega čak osam bivših socijalističkih republika a među njima i tri eks sovjetske republike. Bio je to geopolitički potez pobednika ideološkog rata, potvrda političke suprematije višepartijske demokracije nad socijalističim jednonumljem i ekonomske dominacije privatne svojine, tržišta i preduzetništva nad državnim ustrojstvom

2 Gillingham, J., (2003), *European Integration, 1950-2003: Superstate Or New Market Economy?* Cambridge University Press, 23.

3 U Grčkoj je u periodu od 1967 do 1974 na vlasti bila vojna hunta, pa je postojala bojazan da postane autokratska država.

4 Swen Hutter, Edgar Grande and Hanspeter Kriesi, (2016), (eds.), „*Politicising Europe: Integration and Mass Politics*“, Cambridge University Press.

privrede. U vojno strateškom smislu to je bio salto mortale, tj. napuštanje demontiranog Varšavskog pakta i priključenje atlantističkom NATO-u.

Uspešnost spoljne politike Evropske unije manifestovana je prijemom novih država članica najčešće na geopolitičkoj osnovi što je umanjivalo ekonomsku i socijalnu koheziju Unije i konkurentsku moć privrede, a posebno se iskazivalo u državama koje su ušle u evrozonu. Prijem Rumunije i Bugarske u Evropsku uniju 2007. godine još je eklatantniji primer valorizacije geostrateške podobnosti kao validne ulaznice u društvo "25-petorice". Članstvo u NATO, saglasnost za instaliranje antiraketnih štitoa i zadovoljavanje osnovnih uslova konvergencije za članstvo u Uniju bili su dovoljni za status člana. Pojedinačni nacionalni strahovi, poput austrijskih, predstavljali su samo individualni socijalni izraz suprotan generalnoj atlantističkoj matrici. Animoziteti te vrste nisu se manifestovali prilikom odlučivanja o prijemu Republike Hrvatske u EU 2013. godine iza kog je stajala Nemačka. Nisu, međutim, samo proširenja Unije bili generatori njenih kriza.

2. INSTITUCIONALNI UZROCI KRIZE

Strukturne promene, poput onih stipulisanih Ugovorom iz Matrihta o osnivanju Evropske unije, usvojene su tek na ponovljenom referendumu u Danskoj 1993. godine, što potvrđuje tezu da nisu svi bili za osnivanje Unije. Još drastičniju sudbinu imao je Ugovor o Ustavu EU. "U simboličnom smislu, samo korišćenje pojma "evropski ustav" bilo je od izuzetnog značaja jer se time ukazivalo na federalne karakteristike i perspektivu Unije. U praktičnom smislu, Evropski ustav trebalo je da zameni komplikovane pravne temelje Evropske unije koji su do tada počivali na više međunarodnih ugovora, ugovora o njihovim izmenama i pratećim protokolima."⁵ Predlog Evropskog ustava prihvaćen je na organima Unije, a njegov referendumski prihvrat izvršen u Austriji, Litvaniji, Nemačkoj i Španiji, a ratifikacija Ugovora u Grčkoj, Italiji, Mađarskoj, Slovačkoj i Sloveniji sprovedena je u nacionalnim parlamentima. Na referendumu u Francuskoj 2005. godine preko 54 odsto izašlih izjasnilo se protiv Evropskog ustava, a dva dana kasnije⁶ i Holandani su odbili predlog koji je vodio federalizaciji i konačnom stvaranju evropske superdržave. S obzirom da procedura usvajanja osnivačkih ugovora, a predlog Ugovora o Evropskom ustavu im nema sumnje pripada, predviđa jednoglasno usvajanje od strane država članica, predlog je odbijen, a preostale članice EU se nisu ni izjašnavale.

Izjašnjavanje "oko ustava se pokazalo da nacionalni političari i građani ne misle isto o evropskim stvarima: dok je ratifikacija Ustava prošla glatko u parlamentima, referendumu u Francuskoj i Holandiji su rekli "ne" i pokazali da

5 Zečević S., (2016), Egzistencijalna kriza Evropske unije kao kriza njenog ustavnog poretka, I DEO Rastakanje Evropske unije kao političke zajednice, Fakultet političkih nauka, Beograd, strana 26.

6 Referendum o Evropskom ustavu u Francuskoj je držan 29. maja, a u Holandiji 1. Juna 2005 godine.

građani ne dele to raspoloženje. Umesto pitanja da li je potrebno “više” Evrope, možda je trebalo postaviti pitanje “kakvu Evropu” žele građani. Ali nije bilo političkog mehanizma za to i sve se završilo donošenjem Lisabonskog ugovora, koji nije doneo toliko potrebni legitimitet evropskim institucijama.”⁷

Neuspeh usvajanja Evropskog ustava prolongirao je proglašenje Evropske unije političkom unijom na neodređeno vreme, ali su mnoga rešenja koja je predviđao predlog Ustava preuzeta su Lisabonskom sporazumu. Unija je Lisabonskim ugovorom najzad, *de iure* dobila status međunarodne organizacije, što je *de facto* od svog osnivanja i bila. Ovaj status Evropske unije u kontradikciji je *strictno sensu*, sa stavom Evropskog suda pravde EU da osnivački ugovori Zajednice/unije vrše ulogu ustava u pravnom sistemu sa utvrđenim hijerarhijskim ustrojem pravnih akata i funkcionisanja pravnog poretka.⁸ Nejedinstvenost stanovišta evropske i nacionalnih vladajućih političkih elita, sa jedne strane, i demokratskog korpusa članstva iskazana je i prilikom glasanja o Lisabonskom ugovoru. Shvatajući neizvesnost odluka koje se donose na referendumu, odlučivanje o osnivačkim ugovorima i njihovim izmenama kao primarnim izvorima komunitarnog prava, preneto je u nadležnost nacionalnih parlamenata. Referendumska neizvesnost nije izbegnuta prilikom glasanja o Lisabonskom ugovoru u Irskoj, pa je referendumsko “ne” Lisabonu značilo i ponavljanje izjašnjavanja posle godinu dana. U međuvremenu stav biračkog tela u Irskoj je posle niza pritisaka promenjen, pa je i Lisabonski sporazum stupio na snagu.

Evropska “unija je utemeljena na nedeljivim, univerzalnim vrednostima ljudskog dostojanstva, slobode, jednakosti i solidarnosti; ona se zasniva na načelima demokratije i vladavine prava. Ona stavlja pojedinca u središte svojih aktivnosti, uspostavljanjem građanstva Unije i stvaranjem prostora slobode, bezbednosti i pravde.”⁹ I pored toga ograničenje referenduskog odlučivanja po nizu pitanja svedoči o nedostatku demokratskog legitimiteta Unije, čijim građanima se uskraćuje pravo neposrednog odlučivanja o najvažnijim pitanjima evrointegracija. Primer Bregzita, kada su građani Ujedinjenog Kraljevstva na referendumu u junu 2016 izglasali napuštanje Evropske unije, samo je još jedan dokaz da federalizacija EU ima manje poklonika od konfederalnog koncepta upravljanja, pa čak i samog članstva. Iznošenje pitanja napuštanja Unije na referendumsko odlučivanje pokazalo je i da nacionalne političke elite imaju različite pristupe, ali i odgovore na zajedničke probleme, a Ujedinjeno Kraljevstvo je oduvek imalo svoj isključiv stav po mnogim pitanjima. “Velika Britanija je odbila da pristupi sporazumima iz Šengena iz 1985. i 1990. godine, kojim su ukinute granične kontrole za države potpisnice.”¹⁰ Otvorene rezerve Britanija je iznosila u pogledu prenosa suverenih nedležnosti država članica na Evropsku zajednicu/uniju.

7 Tsoukalis L., (2012), The Unhappy State of the Union: Europe Needs a New Grand Bargain, Policy Network, 12,29. /<http://www.policy-network.net/publications/4602/Thenhappy-State-of-the-Union>, strana 25-27.

8 CJCE,23.04.1986, Parti ecogoliste Les Verts. Aff.249/83, Rec. 1339.

9 Stav 2.Preamble Povelje Evropske unije o osnovnim pravima (2007/C 303/01).

10 Zečević S.,(2011), Evropska unija – pravo i institucionalni sistem, Evropski univerzitet, Beograd, strana 269.

Reč je, na primer, o monetarnim nadležnostima ili pak nadležnostima vezanim za nadzor nad državnim granicama i migracionim tokovima.¹¹ Britanija je zajedno sa Danskom i Švedskom odbila da se odrekne monetarnog suvereniteta i uvede evro kao zajedničku evropsku valutu. Zadržala je funtu kao nacionalnu monetu iako je ispunjavala složene ekonomsko-fnansijske uslove za uvođenje evra. Izlaženje iz projekta stvaranja monetarne unije, neprihvatanje Šengena, neslaganje sa migracionom politikom Brisela i, generalno, zalaganje za antifederalni koncept razvoja Evropske unije za rezultat je imalo secesiju. Procedura izlaska iz Unije pokrenuta je od treće po snazi ekonomije i predstavlja udarac u same temelje dalje egzistencije Evropske unije.

A, Bregzit se nadovezao na ekonomsku krizu Evropske unije, koja je po nekima, započeta uvođenjem zajedničke valute,¹² a svakako intenzivirana svetskom ekonomskom krizom 2008. godine. Početna predviđanja da će stvaranje monetarne unije biti korak ka političkoj uniji izneverena su britanskim odbijanjem evra kao zajedničke valute, pa izgradnja ekonomske unije, kao međufaza, na bazi monetarnog determinizma nije uspostavila stvarnu konvergenciju ekonomija zemalja članica. "Taj vid konvergencije traži mehanizme solidarnosti (strukturne fondove, fondove konvergencije, veći budžet Zajednice) i na kraju političku integraciju (usvajanje evropskog ustava)."¹³

Finansijska kriza izazvana hipotekarnim kreditima prelila se i na realnu ekonomiju Sjedinjenih Država, a potom i Evropske unije čije posledice naročito pogađaju najslabije privrede članica EU. Kriza je eskalirala u Grčkoj zemlji sa velikim javnim dugom, budžetskim deficitom i deficitom u spoljnotrgovinskoj razmeni, ali i članici evrozone. Nešto manje posledice kriza je izazvala i u Portugalu, Irskoj i Italiji, ali se sanacija krize odrazila na bankarski sistem evrozone po sistemu spojenih sudova. Ipak, slom evra, a time i dezintegracija Evropske unije su izbegnuti zahvaljujući novim zamovima najzaduženijih država na bankarskom tržištu.

Stoga EU u krizi državama propisuje kao glavni lek politiku štednje i strukturne reforme, prilagođavanje postojećih socijalnih modela, odnosno reforme socijalnog zakonodavstva, sistema socijalne zaštite, radnog zakonodavstva i deregulaciju kolektivnog pregovaranja, sa ciljem da troškove zdravstva i penzionih sistema ograniče ili smanje, da se nadnice formiraju u konkurentskom okviru, da sistem socijalnih beneficija motiviše na aktivno radno angažovanje, kao i da se troškovi rada smanje.¹⁴

Dijapazon restriktivnih ekonomskih mera, koje su promovisali emerički, pa i britanski ekonomisti doveo je gubitka radnih mesta, porasta stope nezaposlenosti, posebno mladih i pogoršanja životnog standarda. "Recept" su bile ekonomske mere

11 Michel Clapie, (2010), *Manual des institutionseuropennes*, Flammarion, 3 edition, Paris, p 26.

12 Više o tome: Tsoukalis, L. cit. delo.

13 Degryse C., Jepsen M., Pochet P., (2013), *The Euro crisis and its impact on national and European social policies*, Working Paper .05, ETUI, Brussels.

14 Degryse, M., Japsen M. and Pochet P., op. cit. 9-10, 37-38.

neoliberalne doktrine za izlazak iz krize, a njihova posledica su nezadovoljstvo građana, radnički protesti i porast nacionalizma u država članicama Unije. Radikalne neoliberalne ekonomske mere vodile su ka razbijanju socijalne države i daljem otuđenju Unije od svojih građana. To, međutim, nije bila borba ideološke prirode, već sukob interesa nacionalnih i regionalnih kapitalista i međunarodnog multinacionalnog kapitala, koji je ekonomski zamajac globalizacije, a svoju idejnu osnovu ima u privredi SAD i politici Velike Britanije, kao njenog satelita. Neoliberalni ekonomski uticaj Sjedinjenih Država na Evropsku uniju potvrđen je na primeru poslednje svetske finansijske krize, a sa njim i ispravnost političkog stava bivšeg francuskog predsednika Šarla de Gola, koji se protivio ulasku Velike Britanije u Evropsku zajednicu nazivajući je “američkim trojanskim konjem”.

No, uticaj SAD na politiku Evropske unije ispoljava se manje-više u svim aspektima spoljne politike bilo direktno ili indirektno. Proteklih godina migrantska kriza potresala je svet, a reke izbeglica, imigranata i interno raseljenih lica preplavile su Evropsku uniju kao krajnju destinaciju, ali i države na putu Srednji i Bliski Istok – EU. Glavni kreator izbegličke krize bila je ekspanzionistička politika SAD i vodećih zemalja Evropske unije, koja je za posledicu imala višegodišnji građanski rat sa međunarodnim učešćem u Siriji, te interne i eksterne sukobe u Iranu i Avganistanu, koji su indukovali izbeglički talas. Reakcija pojedinih članica Unije bila je suprotna međunarodnom pravu, ali i usvojenim standardima ljudskih prava i sloboda koje su evropske zemlje baštinile. Nemačka je najpre pozvala stotine hiljada migranata, da bi kasnije pod pritiskom javnosti postupala restriktivno. Velika Britanija je prisilno vraćala migrante, a svojim propisima je ukinula socijalnu pomoć raseljenim licima. Mađarska je bila najradikalnija izgrađivši žičanu ogradu u cilju fizičkog onemogućavanja prelaska njene granice. Slovačka je pristala da primi samo migrante hrišćanske vere, a sličan stav imala je i Poljska, dok su Češka i Austrija uvele pogranične policijske kontrole. Generalno, zemlje Višegradske grupe su eksplicitno odbile sistem kvota utvrđen od strane organa EU. Interesantno je da je Srbija kao država kandidat za članstvo dosledno poštovala propise komunitarnog prava Unije pokazavši solidarnost i humanost veću od većine država članica Evropske unije.

3. SRBIJA NA EVROPSKOM PUTU

U skladu sa politikom saradnje koju je SFR Jugoslavija intenzivno razvijala sa Evropskom zajednicom 80-ih godina prošlog veka i Republika Srbija je posle disolucije Jugoslavije, kao pravni sukcesor nastavila sa sprovođenjem iste politike. Ratovi 90-ih na prostoru eks Jugoslavije, narušili su kontinuitet saradnje, i skinuli Srbiju, kao pravnog sledbenika i SR Jugoslavije sa vrha na začelje liste kandidata za ulazak u Evropsku uniju. To, međutim, nije uticalo ni tada, a ni danas, na strateško opredelenje Srbije da postane članica EU. Demonizovana Srbija je posle sukoba na prostorima BiH i Hrvatske preživela i NATO intervenciju 1999 godine čiji formalni povod je bila preteća “humanitarna katastrofa” Albanaca na Kosovu usled represivne politike zvaničkog Beograda.

U takvim međunarodnim okolnostima put ka Evropskoj uniji je bio blokiran, a nastavak saradnje i uslovljavan, pored ostalog, zahtevima za izručenje

najviših državnih zvaničnika osumnjičenih za ratne zločine i saradnjom sa Haškim tribunalom za bivšu Jugoslaviju. I pored orkestriranih međunarodnih nepravdi¹⁵ Srbija je ispoštovala nametnute međunarodne obaveze i nastavila evropski put. Shodno utvrđenoj proceduri prijema Srbija je 29. aprila 2008. godine potpisala Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju¹⁶ sa Evropskom ekonomskom zajednicom i Evropskom zajednicom za atomsku energiju,¹⁷ koji je stupio na snagu 1. septembra 2013. godine. Potpisivanje ovog sporazuma je bio početak faze zvaničnih pregovora i potvrda perspektive članstva Srbije u EU. Zvaničan zahtev za prijem u članstvo Srbija je podnela 22. decembra 2009, a status kandidata za članstvo u EU Evropski savet joj je dodelio 1. marta 2012. godine. Saglasno utvrđenom statusu Evropski savet je krajem juna 2013. godine doneo odluku da se otvore pristupni pregovori sa Srbijom. A, deset godina ranije, u junu 2003. godine Vlada Republike Srbije usvojila je Akcioni plan za usklađivanje propisa Srbije sa komunitarnim pravom Evropske unije, manifestujuću svoju odlučnost da pristupi zajednici evropskih naroda.¹⁸ Usklađivanje ili harmonizacija prava sa komunitarnim pravom Evropske unije jedan je od uslova da zemlja kandidat dobije status članice Unije.

4. HARMONIZACIJA KAO POTREBA

Harmonizacija prava sa pravom Evropske unije je kompleksan proces koji određuje funkcionisanje pravnog sistema u novim članicama i realizaciju prava i obaveza koje čine njihovu sadržinu. Prvi uslov uspešne harmonizacije i formiranja novog pravnog sistema je transformacija države u pravnu državu koja se zasniva na vladavini prava. Drugi uslov podrazumeva izgradnju novog institucionalnog sistema koji se temelji na političkoj demokratiji, socijalnoj pravdi i tržišnom sistemu privređivanja. Pravna država i moderne institucije su preduslov primene prava Evropske unije po standardima koje sadrži *Acquis communautaire* i prateća dokumentacija koja zajedno čine pravni poredak EU.¹⁹ Harmonizacija prava nije, međutim, ekskluzivno pravo

15 Napad NATO avijacije na SR jugoslaviju 1999. godine izvršen je protivno odredbama Povelje Ujedinjenih nacija, a Haški tribunal za zločine na prostoru bivše Jugoslavije osnovan je rezolucijom Saveta bezbednosti, kao izvršnog organa UN, bez pravne utemeljenosti, što je prvi takav slučaj u istoriji međunarodnog prava.

16 Za zemlje bivše Jugoslavije koje su učestvovala u sukobima na prostoru bivše SFRJ Unija je predvidela segment stabilizacije dobrosusedskih odnosa, dok je za ostale kandidate za članstvo procedura prijema predviđala potpisivanje Sporazuma o pridruživanju.

17 Evropska unija je status međunarodne organizacije *de iure* stekla tek stupanjem na snagu Lisabonskog sporazuma 2009. godine.

18 Više o tome: Randelović D., (2016), Harmonizacija ugovornog prava sa pravom Evropske unije, sa posebnim osvrtom na internet prodaju, Ekonomski izazovi broj 10, strana 117-120.

19 Vukadin E., (2015), Uloga harmonizacije prava sa pravom Evropske unije u procesu evrointegracija, Zbornik radova „Odnos prava u regionu i prava Evropske unije“, Istočno Sarajevo, strana 207.

Evropske unije, već je deo procesa globalizacije prava na svetskom nivou, zvanično promovisana u oblasti trgovačkog prava po osnivanju Ujedinjenih nacija.

Harmonizacija nije sama po sebi cilj, već je sredstvo za ostvarivanje drugih pravno-tehničkih i političkih ciljeva. Cilj harmonizacije se ne iscrpljuje izmenom, odnosno donošenjem nacionalnih propisa koji su usaglašeni sa pravom EU, već u obezbeđivanju društvenih i ekonomskih uslova za njihovu potpunu implementaciju. Napredak u harmonizaciji se meri ne samo donošenjem usaglašenih propisa već dokazivanje da se oni u potpunosti i dosledno primenjuju. To zahteva ne samo aktivnost zakonodavnih organa već i stručno i nezavisno sudstvo, efikasnu državnu upravu i izgradnju prateće društvene infrastrukture.²⁰ Zvanični pregovori Srbije za članstvo u EU započeli su u januaru 2014. godine i od tada do juna 2018. Otvoreno je 12 od ukupno 35 pregovaračkih poglavlja,²¹ a uključivanje u Evropsku uniju pretpostavlja prihvatanje i primenu svih 35 poglavlja. I pored intenzivnih napora koje Srbija preduzima proces otvaranja pregovaračkih poglavlja se ne odvija ni željenim ni normalno očekivanim tempom. "Jedan od razloga smanjene transformativne moći EU na Zapadnom Balkanu leži u "dvostrukim ciljevima EU u regionu – prvo stabilnost, a potom integracija".²² Evropska unija opterećena uutrašnjim problemima i protivrečnostima iskazuje zamor od proširenja i prijema država Zapadnog Balkana, a posebno Srbije. Iskustvo pokazuje da su pregovori o članstvu do sada trajali u proseku od tri do pet godina, a izjave zvaničnika EU kazuju da novog proširenja neće biti ni u narednih 7-10 godina. Srbija je u posebno delikatnoj situaciji jer se osporava njen terotirijalni integritet. Štaviše, čak 23 države članice EU (uključujući i Veliku Britaniju) priznale su samoprolašenu nezavisnost Kosova, a zemlje Kvinte²³ gotovo otvoreno traže da priznanje izvrši i Srbija. Srbiji se zamera što nije uvela ekonomske sankcije Ruskoj Federaciji, poput članica EU i većine zapadnih zemalja na čelu sa SAD, da razvija vojnu saradnju sa Rusijom a da bi opredelenje ka članstvu u NATO-u bilo logično, kao i da nije preduzela mere proterivanja ruskih diplomata.

20 Vukadinović R., (2009), Upotreba i zloupotreba harmonizacije domaćeg prava sa pravom Evropske unije. Zbornik radova "Pravo Republike Srbije i pravo Evropske unije- stanje i perspektive", Pravni fakultet u Nišu, strana 14.

21 Otvorena su poglavlja: 32 - Finansijska kontrola i 35 – Ostala pitanja (14.12.2015); 23 – Pravosuđe i osnovna prava, 24 – Pravda, sloboda i bezbednost (18.07.2016); 5 – Javne nabavke i 25 – Nauka i istraživanje (13.12.2016); 20 – Preduzetništvo i industrijska politika i 26 – Obrazovanje i kultura; 7 – Pravo intelektualne svojine i 29 – Carinska unija; 6 – Pravo privrednih društava i 30 – Ekonomski odnosi sa inostranstvom. Pitom Poglavlje 25 – Nauka i istraživanje i Poglavlje 26 – Obrazovanje i kultura su otvorena i odmah privremeno zatvorena.

22 Elbasani, A., (2008), "EU Enlargement in the Western Balkans: strategies of borrowing and inventing", Journal of Balkan and Near Eastern Studies, Vol.10, No.3 December, p.299.

23 Zemlje Kvinte čine: SAD, Velika Britanija, Francuska, Nemačka i Italija.

UMESTO ZAKLJUČKA

Zemlje članice EU vode zajedničku spoljnu i bezbednosnu politiku, a i od država kandidata za članstvo se to očekuje. Srbija samoproglashenu secesiju Kosova, koja je izvršena protivno njenom Ustavu, a i međunarodnom pravu, uz otvorenu podršku zemalja Kvinte ne priznaje. U borbi za očuvanje teritorijalnog integriteta podršku joj daju Rusija, Kina, Indija... i niz drugih zemalja koje se zalažu za primenu međunarodnih pravnih standarda. Otuda se prijateljski odnosi prema Rusiji i eventualne ekonomske sankcije, koje bi uz to imale i bumerang efekat, ne razmatraju. Poređenja radi ekonomske sankcije Nemačke, Francuske, Italije i drugih članica EU, uvedene na inicijativu SAD, prouzrokovale su privredama tih zemalja više štete nego Rusiji. Ni spoljna politika EU nije jedinstvena, pa pet članica²⁴, rukovođeni prevashodno svojim nacionalnim interesima, ali i doslednom primenom standarda međunarodnog prava, odbijaju da priznaju Kosovo kao nezavisnu državu. Više je nego očigledno da "ne" kosovskoj nezavisnosti, vojna neutralnost (ili "ne" članstvu u NATO-u) i negovanje prijateljskih odnosa sa Rusijom su tri ključne odrednice spoljne politike koje zatvaraju vrata Srbiji za članstvo u EU. Sa druge strane, opredeljenost ka prihvatu pravnih tekovina Evropske zajednice/unije, ukoliko ne ugrožava osnovne nacionalne interese, nije upitna. Pritom treba imati u vidu da je EU sa više od tri milijarde evra bespovratne pomoći najveći donator Srbije, kao i da je ključni spoljnotrgovinski partner sa kojim obavlja preko 60 odsto robne razmene. Takođe, dve trećine stranih investicija dolazi iz kompanija država članica EU, čije banke su najveći kreditor Srbije, što dodatno komplikuje pregovore i čini ekonomski realnom politički slogan – EU nema alternative²⁵. "Kao država koja pregovara o članstvu u EU, Srbija mora biti ne samo spremna da razume šta su potencijalni pravci, već da u njima nađe svoje mesto i tokom pristupnih pregovora, ali i posle njih. Oduvek smo znali da je EU pokretna meta, jer se svakoga dana menja, ali nismo mogli slutiti da će do suštinske izmene procesa dalje unutrašnje evropske integracije članica EU doći u momentu našeg procesa integracije u EU."²⁶ Prolongiranje pregovora, koji i inače dugo traju, rađa evroskepticizam, koji se dodatno podgreva Bregzitom i drugim krizama od kojih Unija boluje, pa i podrška građana Srbije za ulazak u EU po nekim istraživanjima opada. Nadalje odluku treba doneti mirnog srca i hladne glave, polazeći od sopstvenih nacionalnih interesa, a ne dnevopolitičkih potreba i učeći na iskustvima drugih. Tako je, na primer, u Rumuniji²⁷ bruto društveni proizvod po glavi stanovnika sa 10.136 dolara u 2008, pao na 9.474 dolara u 2016. Još je gora situacija u Hrvatskoj gde je BDP po glavi stanovnika sa 15.893 dolara u 2008 pao na 13.574 dolara u 2013 godini ulaska u

24 Protiv nezavisnosti Kosova su: Grčka, Kipar, Rumunija, Slovačka i Španija.

25 Ovaj slogan neodoljivo podseća na politički narativ Margaret Tačer, kada je zajedno sa Reganom uvela neoliberalizam privatizujući državna preduzeća i na taj način započela demontažu socijalne države i radničkih prava sloganom – *There is no alternative*.

26 Mišćević T., (2016), Sedam decenija ideje EU – kako dalje ili kako nazad?, Spoljnopoličke sveske 03/16 str. 8.

27 Rumunija je postala članica EU 1 januara 2007 godine.

EU, a u 2016 na 12.090 dolara.²⁸ Istovremeno, procenat javnog duga u odnosu na BDP u sve tri zemlje je drastično porastao sa članstvom u Uniji. Možda su primeri Norveške, Švajcarske i Islanda još ilustrativniji...

Nenad Avramovic, Ph.D
*Full Professor at the Faculty of Law,
University Business Academy in Novi Sad*

Marko Stankovic, Ph.D
*Assistant Professor at the Faculty of Law,
University Business Academy in Novi Sad*

CRISIS OF THE EUROPEAN UNION AND CURRENT POSITION OF THE REPUBLIC OF SERBIA IN THE ASSOCIATION PROCESS

Abstract:

The crisis had always been a constituent element of the European integration project. Every extension of the former European Community, and nowadays European Union, represents a series of compromises and harmonization with an international narrative. Besides internal contradictions of the European legal order, Union is also affected by exogen factors. The global financial crisis, a geopolitical population movement that caused the migrant and refugee crisis, and leaving Britain out of Union (Brexit), as a third leading country. This paper is focused on a consequence of crisis in the European union and their affections in association progress for Balkan countries. The main focus is on association progress of the Republic of Serbia, both from the aspect of foreign policy, geostrategic, economic and legal alignment with the basic premises of the communautaire acqui and the policy of this specific international organization.

Keywords: *crisis, European Union, association, harmonization, communautaire acqui.*

28 Više o tome: Vrzić, N., (2018), Perspektiva priveska, Pečat broj 521/2018, Beograd, strana 7-8.

L I T E R A T U R A

1. Gillingham, J.,(2003), *European Integration, 1950-2003: Superstate Or New Market Economy?* Cambridge University Press.
2. Degryse C.,Jepsen M., Pochet P.,(2013), *The Euro crisis and its impact on national and European social policies*, Working Paper 2013.05, ETUI, Brussels.
3. Elbasani, A.,(2008),“EU Enlargement in the Western Balkans: strategies of borrowing and inventing“,*Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, Vol.10, No.3 December.
4. Michel Clapie, (2010), *Manual des institutionseuropennes*, Flammarion, 3 edition, Paris.
5. Mišćević, T., (2016), *Sedam decenija ideje EU – kako dalje ili kako nazad?*, Spoljnopolitičke sveske 03/16, Evropski pokret u Srbiji, Beograd.
6. Povelja Evropske unije o osnovnim pravima (2007/C 303/01).
7. Randelović D.,(2016), *Harmonizacija ugovornog pravasa pravom Evropske unije, sa posebnim osvrtom na internet prodaju*, *Ekonomski izazovi* broj 10.
8. Swen Hutter, Edgar Grande and HanspeterKriesi, (2016), (eds.), „*Politicising Europe: Integration and Mass Politics*“, Cambridge University Press.
9. Tsoukalis L., (2012), *The Unhappy State of the Union: Europe Needs a New Grand Bargain*, Policy Network, 12,29. /<http://www.policy-network.net/publications/4602/Thenhappy-State-of-the-Union>, strana 25-27.
10. Vukadin E.,(2015), *Uloga harmonizacije prava sa pravom Evropske unije u procesu evrointegracija*, Zbornik radova „Odnos prava u regionu i prava Evropske unije“, Istočno Sarajevo.
11. Vukadinović R.,(2009), *Upotreba i zloupotreba harmonizacije domaćeg prava sa pravom Evropske unije*. Zbornik radova“*Pravo Republike Srbije i pravo Evropske unije- stanje i perspektive*“, Pravni fakultet, Niš.
12. Zečević S., (2011), *Evropska unija – pravo i institucionalni sistem*, Evropski univerzitet, Beograd.
13. Zečević S.,(2016), *Egzistencijalna kriza Evropske unije kao kriza njenog ustavnog poretka*, I DEO *Rastakanje Evropske unije kao političke zajednice*, Fakultet političkih nauka, Beograd.
14. CJCE,23.04.1986, *Parti ecogoliste Les Verts*. Aff.249/83, Rec. 1339.

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

340.134(4-672EU:497.11)(082)

**ТРАДИЦИОНАЛНИ научни скуп “Правнички дани проф. др
Славко Царић” (15 ; 2018 ; Нови Сад)**

Usaglašavanje pravne regulative sa pravnim tekovinama Evropske unije : [zbornik radova XV tradicionalnog naučnog skupa “Pravnički dani prof. dr Slavko Carić”] = Harmonisation of state legislation with EU legal acquisitions : [The collection of papers of the 15th Traditional Scientific Meeting “Legal Days prof. dr Slavko Carić”] / priredio, edited by Milorad Bejatović. - Novi Sad : Pravni fakultet za privredu i pravosuđe Univerziteta Privredna akademija = Faculty of Law for Business and Judiciary University Business Academy, 2018 (Novi Sad : Feljton). - 362 str. ; 24 cm

Tiraž 75. - Napomene i bibliografske reference uz tekst. - Bibliografija uz svaki rad. - Rezime na engl. jeziku uz svaki rad.

ISBN 978-86-6019-083-5

а) Правна регулатива - Усаглашавање - Србија - Европска унија - Зборници

COBISS.SR-ID 324457223